

Dömda för sexualbrott

Kortfakta om sexualbrott:

- Varje år är det mellan fem och nio procent av dem som sitter i fängelse som är dömda för sexualbrott. År 2010 var det 442 personer (1 oktober).
- Kriminalvården har behandlingsprogrammet ROS för sexualbrottsdömda män.
- Återfallsrisken för sexualbrottsdömda är i allmänhet låg.



Behandlingsprogrammet ROS för sexualbrottslingar har alltid minst en psykolog eller psykoterapeut i varje grupp. Programmet ges i grupp eller enskilt, men även i gruppversionen har klienten enskilda samtal med psykolog.

Andelen sexualbrottsdömda har de senaste åren legat mellan fem och nio procent när det gäller inskrivna i anstalt den 1 oktober och mellan två och fyra procent när det gäller nyintagna under året*(se nästa sida).

Skogome är den av Kriminalvårdens anstalter som enbart tar emot intagna som dömts för sexualbrott. Dessutom finns anstalter med särskilda avdelningar för sexualbrottsdömda: Kristianstad, Norrtälje, Salberga och Tillberga.

Behandling finns

Kriminalvården har ett behandlingsprogram för sexualbrottsdömda män. Behandlingsprogrammet som används i Sverige heter ROS, vilket står för Relation Och Samlevnad.

ROS, som har sitt ursprung i Kanada, började användas på försök i svensk kriminalvård 2002 och fem år senare blev behandlingsprogrammet fullt godkänt av Kriminalvårdens ackrediteringspanel. Att delta i ROS är frivilligt, vilket gäller alla behandlingsprogram i Kriminalvården.

Motivationsarbetet är viktigt

Kriminalvården har inte rätt att tvinga intagna till psykologisk eller medicinsk behandling.

Sexualbrottslingar vill ofta inte erkänna vad de gjort sig skyldiga till och förnekar dådet för sig själva och andra. En stor del av arbetet med sexualbrottslingar går därför ut på att bygga upp förtroende mellan personal och intagna och därefter göra de intagna redo och motiverade till att gå i behandling.

Det är viktigt att de som behandlar sexualbrottslingar försöker förstå förövaren, annars riskerar den dömda till och med att bli sämre av behandlingen. Detta innebär inte att man på något sätt ska ursäkta de brott som begåtts.

Metod

ROS är ett omfattande program med 56–60 träffar à tre timmar. Det är gruppssessioner med rollspel och uppgifter som ska lösas men även individuell behandling. Ett exempel på en uppgift är att den dömda ska skriva ett fiktivt brev till sitt offer. Det finns även en godkänd version för individuell behandling som kallas ROS-individ som är på 60 timmar, samt en uppföljningsdel som oftast genomförs inom frivården. Det är en individuell form där man under 21 timmar fokuserar på det som klienten behöver jobba vidare med.

Innehåll

Programmet är uppbyggt kring fem komponenter som alla är relaterade till vad forskningen visat är riskfaktorer för sexuellt våld:

- Kognitiva förvrängningar
- Intimitet, relationer och social förmåga
- Empati och medvetenhet om offret
- Att hantera känslor
- Avvikande sexuella fantasier och sexuell upphetsning

Programledning

Behandlingen leds av en psykolog/psykoterapeut samt en kriminalvårdare. Även den sistnämnde ska helst vara beteendevetare i grunden, och gärna också ha en psykoterapeutisk utbildning. Därtill krävs sammanlagt fyra veckors programledarutbildning i ROS, och en längre tids handledning för att bli certifierad handledare.

Utvärdering och forskning

Deltagarna i programmet gör tester såväl före som efter behandlingen för att det i efterhand ska vara möjligt att utvärdera programmets effekter för den enskilda individen.

Undersökningar i Kanada har visat att sexualbrottsbehandlingen minskar risken för återfall. Nyligen har det även gjorts en utvärdering i Sverige som visar ett försiktigt positivt resultat för programmet. Än så länge är det dock för få som genomgått programmet och för lite undersökningar som gjorts för att man ska kunna säga något med säkerhet.

Fullföljda program

Under 2010 fullföljde cirka 200 klienter ROS varav 130 i anstalt och 70 i frivården. Att de flesta som inleder behandlingen också fullföljer alla moment, innebär att Sverige i internationell jämförelse ligger på absolut högsta nivå.

| År | Inskrivna 1 oktober | Nyintagna |
|------|---------------------|-----------|
| 2010 | 442 | 321 |
| 2009 | 457 | 342 |
| 2008 | 469 | 374 |
| 2007 | 432 | 314 |
| 2006 | 466 | 466 |

***Inskrivna 1 oktober:** Siffran över antalet inskrivna i anstalt den 1 oktober varje år ger ett tvärsnitt – en ögonblicksbild – av hur många intagna det är med huvudbrottet sexualbrott.

Nyintagna i anstalt: Siffran över antalet nyintagna i anstalt berättar hur många som tagits in i anstalt under året – det vill säga hur många som dömts för sexualbrott.

Återfallsrisk

Det finns olika typer av sexualbrottslingar; våldtäktsmän, barnaförövare med flera. Återfallsrisken för dem varierar. Generellt, för hela gruppen, är återfallsrisken låg.

För en barnaförövare, som i allmänhet har en normal sexuell inriktning mot vuxna, är återfallsrisken i allmänhet låg. En fixerad pedofil har en tydlig preferens för barn i en viss ålder och har inga sexuella kontakter med vuxna. Pedofilen lever i en förvrängd värld och kan inte förstå varför det räknas som olagligt att förgräpa sig på barn. För en fixerad pedofil är återfallsrisken i allmänhet hög. Dessa personer har oftast en allvarlig psykisk störning varför de flesta av dem blir sjukförklarade och dömda till rättspsykiatrisk vård, vilket inte utförs inom Kriminalvården.

Fördelning mellan könen

Få kvinnor sitter i fängelse för sexualbrott. Mellan åren 2004 och 2010 var det mellan en och fyra personer per år.

Säkerhetsarbete

Ett av skälen till att Kriminalvården har särskilda avdelningar för sexualbrottsdömda är att undvika bråk med andra kategorier av intagna. De ser ofta ner på personer som begått sexualbrott. Det andra skälet är större möjlighet till behandling. Den senaste tiden har antalet multi-kriminella som även dömts för sexualbrott ökat. Det innebär att det på sexualbrottsavdelningarna finns personer med bredare kriminell identitet vilket kan försvåra Kriminalvårdens arbete.

Brottsoffer

Kriminalvården arbetar för att skydda brottsoffer. Det gäller permissioner, telefon- och besökstillstånd, och formerna för hur möten kan ordnas, t.ex. med närvarande personal.